

BAZY MEDYCZNE W OFERCIE ODDZIAŁÓW GŁÓWNEJ BIBLIOTEKI LEKARSKIEJ W WARSZAWIE

RYS HISTORYCZNY

Definicja bazy danych z roku 1962 to: „zbiór danych o określonej strukturze, zapisany na zewnętrznym nośniku maszynowym komputera, mogący zaspokoić potrzeby wielu użytkowników, korzystających z niego w sposób selektywny, w dogodnym dla siebie czasie”.

¹ Współcześnie Britannica Concise Encyklopedia doprecyzowuje: „zbiór danych lub informacji, który jest tak zbudowany, aby można go było szybko przeszukiwać za pomocą komputera. Baza danych ma strukturę ułatwiającą jej przechowywanie, przeszukiwanie, modyfikację i usuwanie informacji za pomocą różnych operacji, określanych mianem przetwarzania danych. Baza danych zawiera plik lub pliki, które mogą zostać podzielone na rekordy, z których każdy składa się z jednego lub kilku pól. Pola są podstawowymi jednostkami w zbiorze danych. Użytkownicy wyszukują informacje głównie poprzez formułowanie pytań. Używając słów kluczowych i sortujących komend, użytkownicy mogą szybko przeszukiwać, zmieniać, grupować i wybierać pola rekordów, aby wyszukać lub utworzyć raport zredagowanych danych według reguł zarządzania danymi systemu operacyjnego danej bazy danych.”²

Medyczne bazy danych zawierają wiedzę z zakresu nauk medycznych i pokrewnych. Udostępniają zbiory publikacji lub danych w rodzaju artykułów i książek elektronicznych, dysertacji i rozpraw naukowych, materiałów zjazdowych i konferencyjnych, wyników badań klinicznych, informacji o lekach, opisów patentowych, atlasów i filmów, danych statystycznych i obrazów struktur substancji chemicznych, sekwencji genów, chromosomów. W zależności od zawartości, niektóre bazy są kierowane do określonych grup zawodowej służby zdrowia lub do pacjentów, inne informują o poszczególnych jednostkach chorobowych. Bazy klasyfikuje się ze względu na rodzaj danych stanowiących ich zawartość na bazy bibliograficzne, abstraktowe i pełnotekstowe.³

Już od 1974 roku, Polska jako jedyny kraj z tzw. „socjalistycznych”, uzyskała dostęp do amerykańskiej płatnej bazy bibliograficznej MEDLARS tj. Medical Literature Analysis and Retrieval System, obejmującej zbiory US National Library of Medicine. System ten to zaktualizowany dysk magnetyczny, co miesiąc przesyłany do bibliotek medycznych na całym świecie. Rejestrował rocznie 250 tysięcy artykułów naukowo-zawodowych. Był udostępniany użytkownikom przez abonującą go bibliotekę poprzez jej własny system komputerowy z

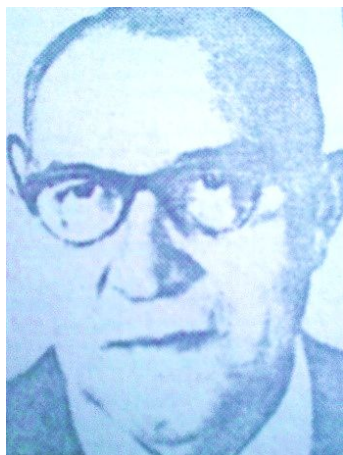
---

1 Myszkowski Krzysztof, Systemy baz danych, (w) Kompendium informatyki medycznej, red. Zajdel Radosław i in., Bielsko-Biała 2003, s.421-426

2 Britannica Concise Encyclopedia, (w) MedLib Train: Zostań lepszym nauczycielem kompetencji informatycznych, red. Niedźwiecka Barbara, Hunskar Irene, Kraków 2010, s.113

3 Czarnik Ewa, Bazy danych i wyszukiwanie, (w) MedLib Train: Zostań lepszym nauczycielem kompetencji informatycznych, red. Niedźwiecka Barbara, Hunskar Irene, Kraków 2010, s.112-133

końcówkami. Właśnie Główna Biblioteka Lekarska w Warszawie, dzięki jej dyrektorowi prof. dr hab. med. Feliksowi Widy-Wirskiemu, (wcześniej pełniącemu funkcje m.in. podsekretarza stanu w Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej, kierownika Stacji Naukowej PAN w Paryżu, wiceprzewodniczącego Komitetu Wykonawczego Światowej Organizacji Zdrowia) jego pasji, zaangażowaniu i koneksjom, korzystała z Medline (czyli Medlars online).^{4,5,6}

Prof. dr hab. med. Feliks Widy-Wirski (1907-1982)

Prof. informatyki Andrzej Targowski

Z prof. dr. hab. nauk med. Feliksem Widy-Wirskim skontaktował się dr informatyki (dziś profesor) Andrzej Targowski i zaproponował mu pilotowy autorski projekt „Światowid”, mający na celu informatyzację GBL i upowszechnienie informacji naukowo-zawodowej wśród jej użytkowników. W siedzibie GBL na ulicy Chocimskiej w Warszawie zainstalowano minikomputer Cogar / Singer 1500 i podłączono go do biblioteki szwedzkiego Instytutu Karolinska, jednego z największych uniwersytetów medycznych w Europie, gdzie znajdowały się, aktualizowane co miesiąc, dyski magnetyczne amerykańskiego serwisu MEDLARS /

⁴ Utrata Irmina, Zbiory Głównej Biblioteki Lekarskiej dawniej i dziś, *Forum Bibliotek Medycznych* 2010, r.3, nr 2(6), s.56-70

⁵ Informator o GBL, Warszawa 1995, s.8,26

⁶ Kapuścik Janusz, Feliks Teodor Widy-Wirski /1907-1982/, *Biuletyn GBL* 1983, r.29, nr 1(335), s.2-6

MEDLINE. Jak wspomina prof. Andrzej Targowski: „wkrótce polscy lekarze obciążyli go w 25% i to z jednej końcówki, podłączonej kablem telefonicznym przez Bałtyk”.⁷

Minikomputer Singer 1500

Karolinska Instytut

Przez 15 lat korzystano z połączenia, wyszukiwanie prowadząc w Warszawie, a gotowe wydruki zestawień tematycznych otrzymując pocztą ze Szwecji. Wobec ogromnego zainteresowania środowiska lekarskiego, GBL publikowało informacje o wykonanych zestawieniach i wykorzystywały je następne osoby. W tym okresie regularnie korzystano z podstawowej bazy bibliograficznej MEDLINE oraz okresowo z dwóch innych: TOXLINE, obejmującej światową literaturę w zakresie biochemicznych, farmakologicznych, fizjologicznych i toksykologicznych własności substancji chemicznych oraz onkologicznej bazy CANCERLIT. Od 1989 roku rozpoczęto eksploatację bazy MEDLINE w technologii

---

⁷ Targowski Andrzej, Informatyka bez złudzeń, Toruń 2001, s.321-324

CD-ROM. W 1991 roku GBL prenumerowała już w tej postaci 8 baz. Oprócz opisanych wyżej MEDLINE, TOXLINE i CANCERLIT, udostępniała HEALTHPLAN z zakresu organizacji opieki zdrowotnej (planowanie, zarządzanie, finansowanie, gospodarka kadrowa, ubezpieczenia), bazę biomedyczną i farmaceutyczną EXCERPTA MEDICA, LIFE SCIENCE COLLECTION o tematyce biomedycznej, ekologicznej, mikrobiologicznej, biochemicznej, zoologicznej, SERIALS DIRECTORY z informacjami ze wszystkich dziedzin nauki i MEDFIVE.^{8,9}

Aktualna oferta GBL obejmuje trzy bibliograficzne i dziewięć pełnotekstowych zagranicznych baz medycznych w formie elektronicznej.

STAN AKTUALNY

BAZY WŁASNE GBL

Doświadczenia w wykorzystywaniu zagranicznych baz danych indeksujących zawartość czasopism medycznych przyczyniły się do powstania w GBL baz własnych: Tez-MeSH i Polskiej Bibliografii Lekarskiej.

Tez-MeSH

to rozbudowana i nowoczesna baza słownikowa języka informacyjno-wyszukiwawczego. Powstała z połączenia amerykańskiej bazy terminologicznej MEDICAL SUBJECT HEADINGS (MeSH) i jej polskiej wersji TEZAURUS. Została włączona do wielojęzycznej bazy tłumaczeń narodowych MeSH – Metatezaurus, prowadzonej w ramach Unified Medical Language System przez US National Library of Medicine. Baza jest aktualizowana co roku, zgodnie z najnowszą wersją bazy źródłowej. Coroczne zmiany dotyczą od kilkuset do nawet kilku tysięcy rekordów: dodawane są nowe terminy, powstające wraz z dynamicznym rozwojem zarówno nauk medycznych, jak i pokrewnych. Zmieniane lub usuwane są przestarzałe deskryptory. Baza zawiera:

- 23 885 deskryptorów źródłowych MeSH
- 23 885 ich polskich tłumaczeń
- aktualną bazę modyfikatorów wraz z zakresem stosowania i polskimi definicjami
- 162 rekordy polskie spoza MeSH – polskie nazwy geograficzne

Baza Tez-MeSH jest udostępniana bezpłatnie w wersji online dla bibliotek uczelni i instytucji medycznych.¹⁰

8 Powideł Zofia, Działalność informacyjna GBL, *Biuletyn GBL* 1995, r.41, nr 351, s.49-54

9 Grodzka Danuta, Powideł Zofia, Bazy komputerowe w Głównej Bibliotece Lekarskiej, *Biuletyn GBL* 1992, r.38, nr 346, s.47-58

10 Włostowska Ewa, Głębocki Jacek, Chrobak Ewa, Nowoczesne metody samodzielnego przeszukiwania bazy danych Polska Bibliografia Lekarska, *Forum Bibliotek Medycznych* 2009, r.2, nr 1(3), s.283-291

Dostęp <http://gbl.waw.pl/gbl/oddzialy/slupsk.php> w oddziale GBL, IP identyfikowane

Polska Bibliografia Lekarska

to najstarsza i największa w Polsce abstraktowa baza medyczna. Jest komputerową kontynuacją prac nad rejestracją polskiego piśmiennictwa medycznego, prowadzonych od lat czterdziestych ubiegłego wieku przez założyciela Głównej Biblioteki Lekarskiej prof. dr med. Stanisława Konopkę.

Prof. dr med. Stanisław Konopka (1896-1982)

Polska Bibliografia Lekarska opracowywana jest w Dziale Bibliografii Medycznej GBL. Zasięg chronologiczny bazy uwzględnia wydawnictwa od 1979 roku do chwili obecnej, z aktualizacją co trzy miesiące. Rejestruje polską literaturę naukową, kliniczną i fachową z dziedziny medycyny i nauk pokrewnych, organizacji ochrony zdrowia, a także popularną z zakresu oświaty zdrowotnej. Zawiera dane o artykułach z ponad 350 tytułów czasopism polskich, monografiach, niepublikowanych rozprawach doktorskich i habilitacyjnych oraz polonikach w zbiorach GBL. Nie uwzględnia druków urzędowych ani publicystyki. Czasopisma medyczne opracowywane są w całości, paramedyczne w wyborze. Obecnie PBL składa się z ponad 400 tysięcy rekordów, zawierających dane bibliograficzne dokumentów, dokładną ich charakterystykę treściową, sporządzaną z wykorzystaniem terminologii z bazy Tez-MeSH i odredakcyjne streszczenia w języku polskim i angielskim. Średni roczny przyrost bazy to 19 000 rekordów. PBL jest udostępniana użytkownikom do samodzielnego przeszukiwania, a także służy pracownikom GBL do sporządzania zestawień tematycznych literatury na indywidualne zlecenia.^{11,12} Dostęp <http://gbl.waw.pl/gbl/oddzialy/slupsk.php> w oddziale GBL, IP identyfikowane

---

11 Malecki Jerzy, Polska Bibliografia Lekarska – dobór materiałów i udostępnianie, *Forum Bibliotek Medycznych* 2008, r.1, nr 1, s.360-362

12 Włostowska Ewa, Głębocki Jacek, Polska Bibliografia Lekarska Głównej Biblioteki Lekarskiej w roku swojego trzydziestolecia, (w) Bibliograficzne bazy danych, kierunki rozwoju i możliwości współpracy, Bydgoszcz 2009 (dokument elektroniczny).(online)(dostęp 2015-30-10).Dostępny w World Wide Web:http://www.ebib.info/publikacje/matkonf//mat19/wlostowska_glembocki

E KSIĄŻKI

Baza Krajowa IBUK LIBRA

to pełnotekstowa baza książek elektronicznych, tworzona od 2007 roku w Wydawnictwie Naukowym PWN. Aktualnie GBL wykupiła dostęp do 104 pozycji, z których można korzystać z dowolnego komputera, po zarejestrowaniu się osobistym kodem, pobranym w bibliotece.

Dostęp na stronie <http://libra.ibuk.pl>. Zalecane jest używanie Google Chrome, Mozilla Firefox lub Safari

Baza Zagraniczna BOOKSHELF

to kolekcja blisko 100 książek elektronicznych, dostępna ze strony GBL <http://gbl.waw.pl/gbl/ksiazki.php> na platformie PubMed z dowolnego komputera.

Baza Zagraniczna FREEBOOKS4DOKTORS

to baza 650 biomedycznych książek elektronicznych, dostępnych z dowolnego komputera ze strony GBL <http://gbl.waw.pl/gbl/ksiazki.php>

E CZASOPISMA

ZAGRANICZNE BAZY BIBLIOGRAFICZNE

MEDLINE

to największa medyczna baza bibliograficzna na świecie, tworzona przez National Center for Biotechnology Information przy National Library of Medicine w USA. Jest elektroniczną wersją Index Medicus, którego publikacja rozpoczęła się w 1966 roku. Obecnie rejestruje ponad 12 milionów artykułów z 4600 czasopism z 70 krajów. Jej zasięg chronologiczny obejmuje okres od 1966 roku do dziś. Od 2002 roku jest codziennie aktualizowana. Dodaje się około 2000 rekordów dziennie. Około 52 % rekordów dotyczy artykułów wydawanych w USA, 86 % stanowią artykuły w języku angielskim. Tworzy największą część PUBMED.

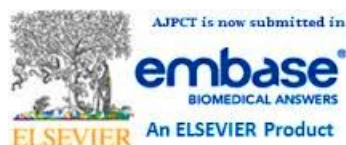
PUBMED

to medyczna baza bibliograficzna, tworzona przez National Center for Biotechnology Information przy National Library of Medicine w USA. Jej podstawowym komponentem jest Medline. Oprócz Medline udostępnia również: Oldmedline – zawierającą 1,5 mln opisów artykułów z lat 1953-1965, Pubmed In Process – obejmującą artykuły, które są przygotowywane do zamieszczenia w bazie Medline i Pubmed As Supplied By Publisher –

przedstawiającą dane o artykułach nadesłanych przez wydawców. Pubmed zawiera 89 % rekordów w języku angielskim. Indeksuje czasopisma w 29 językach poza czasopismami anglojęzycznymi.

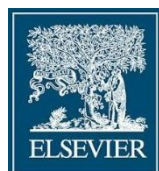
EMBASE

to baza wydawana przez Elsevier. Dzieli się na: Embase Classic – archiwalne rekordy Excerpta Medica Abstract Journals (1947-1973 r.) i Excerpta Medica – od 1974 roku do chwili obecnej. Zapewnia dostęp do rekordów bibliograficznych artykułów z 7000 tytułów czasopism, z czego 1800 tytułów czasopism biomedycznych nie jest indeksowanych przez Medline. Profil indeksowanych czasopism ma charakter bardziej międzynarodowy niż Medline, od 1989 roku ze szczególnym uwzględnieniem piśmiennictwa europejskiego.^{13,14}

ZAGRANICZNE BAZY PEŁNOTEKSTOWE

ELSEVIER

Baza przedstawia elektroniczne wersje naukowych czasopism wydawnictwa Elsevier od roku 1995, w tym spisy treści, dane bibliograficzne, abstrakty i pełne teksty artykułów wraz z grafiką. Zawiera 1901 tytułów czasopism, w tym 1480 aktualizowanych na bieżąco co tydzień i 421, które już nie są aktualizowane.

SPRINGER

to codziennie aktualizowana elektroniczna baza 419 tytułów czasopism wydawnictwa Springer Verlag.¹⁵

WILEY ONLINE LIBRARY

13 Budek Dagmara, Rogowska Edyta, Bazy danych w bibliotekach medycznych w Polsce, *Forum Bibliotek Medycznych* 2008, r.1, nr 1, s.374-379

14 Przyłuska Jolanta, Wykorzystanie bazy Medline do analizy polskiego piśmiennictwa z medycyny pracy, *Forum Bibliotek Medycznych* 2008, r.1, nr 1, s.379-388

15 Informator o bazach danych w ICM (dokument elektroniczny).(online) (dostęp 2015-03-15).Dostępny w World Wide Web: <http://www.vls.icm.edu.pl/opis.html>

to istniejąca od 2010 roku platforma tematyczna. Zawiera elektroniczne publikacje z połączenia wcześniej funkcjonujących baz Blackwell Synergie i Wiley Interscience. Obejmuje zasoby wydawnictw John Wiley & Sons, Wiley-Blackwell, Wiley-VCH, Jossey-Bass. Na platformie znajduje się ponad 4 mln artykułów z 1500 czasopism naukowych. Co miesiąc pojawia się około 200 nowych rekordów.¹⁶

EBSCO

to istniejąca od 1994 roku platforma czasopism naukowych firmy Ebsco Publishing. Zawiera m.in. bazy danych:

Medline Complete – najobszerniejsze na świecie źródło pełnotekstowych czasopism medycznych, zawiera artykuły z ponad 1800 czasopism indeksowanych w bazie Medline. Archiwa artykułów pełnotekstowych sięgają do roku 1857.

Academic Search Complete – baza 8500 czasopism pełnotekstowych, indeksy i abstrakty 12500 czasopism o zasięgu chronologicznym od roku 1887.

Health Source – zawiera 550 pełnotekstowych czasopism naukowych.¹⁷

OXFORD JOURNALS

OXFORD JOURNALS
OXFORD UNIVERSITY PRESS

Baza zawiera elektroniczne wersje 95 czasopism medycznych wydawanych przez Oxford University Press. Archiwa bazy sięgają 1996 roku.

LIPPINCOTT, WILLIAMS & WILKINS

Baza zawiera elektroniczne wersje 104 czasopism medycznych.

BMJ

BMJ

Baza zawiera 28 tytułów medycznych czasopism pełnotekstowych wydawnictwa BMJ Publishing Group. Od 1998 roku była to wersja elektroniczna czasopisma drukowanego British Medical Journal, wydawanego od 1840 roku. W 1999 roku BMJ Publishing Group jako pierwsze wydawnictwo zamieściło w internecie znacznie rozszerzone wersje wybranych artykułów drukowanych.^{18,19}

KARGER

---

¹⁶ Przydańska Alina, Lewinson Jacek, Nowa platforma wydawnictwa Wiley and Sons, *Forum Bibliotek Medycznych* 2010, r.3, nr 2(6), s.117-132

¹⁷ Toczyska Liliana, et all., Działalność i produkty firmy EBSCO, *Forum Bibliotek Medycznych* 2010, r.3, nr 2(6), s.102-116

¹⁸ Dąbrowska-Charytoniuk Danuta, Czasopisma elektroniczne – nowa forma komunikacji naukowej, *Forum Bibliotek Medycznych* 2008, r.1, nr 1, s.389-398

to kolekcja 76 biomedycznych czasopism pełnotekstowych wydawnictwa Karger. Oferuje dostęp do numerów bieżących w trybie natychmiastowym, przed publikacją w wersji drukowanej.

INFORMA HEALTHCARE

to baza elektroniczna 160 czasopism wydawnictwa Informa Healthcare o zasięgu chronologicznym od 1997 roku do wydania bieżącego.

NATURE

Baza umożliwia dostęp do elektronicznej wersji prestiżowego, istniejącego od 1869 roku brytyjskiego czasopisma naukowego Nature. Zasięg chronologiczny bazy sięga od 1997 roku do wydania bieżącego.

Bazy elektroniczne dostępne są w oddziale GBL na podstawie identyfikacji IP komputerów.

Piśmiennictwo:

Myszkorowski Krzysztof, Systemy baz danych, (w) Kompendium informatyki medycznej, red. Zajdel Radosław i in., Bielsko-Biała 2003

² Britannica Concise Encyclopedia, (w) MedLib Train: Zostań lepszym nauczycielem kompetencji informatycznych, red. Niedźwiecka Barbara, Hunskar Irene, Kraków 2010

³ Czarnik Ewa, Bazy danych i wyszukiwanie, (w) MedLib Train: Zostań lepszym nauczycielem kompetencji informatycznych, red. Niedźwiecka Barbara, Hunskar Irene, Kraków 2010

⁴ Utrata Irmina, Zbiory Głównej Biblioteki Lekarskiej dawniej i dziś, *Forum Bibliotek Medycznych* 2010, r.3, nr 2(6), s.56-70

⁵ Informator o GBL, Warszawa 1995

⁶ Kapuścik Janusz, Feliks Teodor Widy-Wirski /1907-1982/, *Biuletyn GBL* 1983, r.29, nr 1(335), s.2-6

⁷ Targowski Andrzej, Informatyka bez złudzeń, Toruń 2001

⁸ Powideł Zofia, Działalność informacyjna GBL, *Biuletyn GBL* 1995, r.41, nr 351, s.49-54

⁹ Grodzka Danuta, Powideł Zofia, Bazy komputerowe w Głównej Bibliotece Lekarskiej, *Biuletyn GBL* 1992, r.38, nr 346, s.47-58

¹⁰ Włostowska Ewa, Głębocki Jacek, Chrobak Ewa, Nowoczesne metody samodzielnego przeszukiwania bazy danych Polska Bibliografia Lekarska, *Forum Bibliotek Medycznych* 2009, r.2, nr 1(3), s.283-291

¹¹ Malecki Jerzy, Polska Bibliografia Lekarska – dobór materiałów i udostępnianie, *Forum Bibliotek Medycznych* 2008, r.1, nr 1, s.360-362

¹² Włostowska Ewa, Głębocki Jacek, Polska Bibliografia Lekarska Głównej Biblioteki Lekarskiej w roku swojego trzydziestolecia, (w) Bibliograficzne bazy danych, kierunki rozwoju i możliwości współpracy, Bydgoszcz 2009 (dokument elektroniczny).(online)(dostęp 2015-30-10).Dostępny w World Wide Web:http://www.ebib.info/publikacje/matkonf//mat19/wlostowska_glembocki

¹³ Budek Dagmara, Rogowska Edyta, Bazy danych w bibliotekach medycznych w Polsce, *Forum Bibliotek Medycznych* 2008, r.1, nr 1, s.374-379

¹⁴ Przyłuska Jolanta, Wykorzystanie bazy Medline do analizy polskiego piśmiennictwa z medycyny pracy, *Forum Bibliotek Medycznych* 2008, r.1, nr 1, s.379-388

¹⁵ Informator o bazach danych w ICM (dokument elektroniczny).(online) (dostęp 2015-03-15).Dostępny w World Wide Web: <http://www.vls.icm.edu.pl/opis.html>

¹⁶ Przydańska Alina, Lewinson Jacek, Nowa platforma wydawnictwa Wiley and Sons, *Forum Bibliotek Medycznych* 2010, r.3, nr 2(6), s.117-132

¹⁷Toczyska Liliana, et all., Działalność i produkty firmy EBSCO, *Forum Bibliotek Medycznych* 2010, r.3, nr 2(6), s.102-116

¹⁸ Dąbrowska-Charytoniuk Danuta, Czasopisma elektroniczne – nowa forma komunikacji naukowej, *Forum Bibliotek Medycznych* 2008, r.1, nr 1, s.389-398

¹⁹ BMJ(dokument elektroniczny).(online) (dostęp 2015-03-15).Dostępny w World Wide Web: <http://www.bmj.com/company/who-we-are/bmj-timeline/>

Teresa Augustynowicz
Główna Biblioteka Lekarska w Warszawie
Oddział w Słupsku